

Lausunto nuorisolain uudistuksesta
30.11.2015

Lausunto nuorisolain uudistuksesta

Asia: Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän esitys uudeksi nuorisolaiksi
Viite: Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö, 3.11.2015

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – Nuva ry. kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä lausuntopyynnöstä ja lausuu lausuntonaan seuraavaa:

1 § Soveltamisala

Liitto näkee hyvänä, että lakiin on otettu uusi pykälä, joka koskee lain soveltamisalaa. Tämä on perusteltu ja järkevä pykälä, joka selkiyttää myös sitä, kenen ko. lakia on noudatettava, sekä systematisoi lakia uudella tavalla.

2 § Lain tavoite

Lain tavoitteet ja lähtökohdat on määritelty hyvin. Erityisen positiivista on nuorten osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden nouseminen koko lain keskiöön. Tämän tulee näkyä myös käytännössä, esimerkiksi osaamiskeskusten toiminnan lähtökohtana on jatkossa oltava nuorisolain tavoitteet.

Elämän ja luonnon kunnioittaminen voitaisiin muuttaa esimerkiksi muotoon Kestävän kehityksen kunnioittaminen, koska se on yleisesti käytetympi käsite ja on sekä ympäristöön liittyvää mutta myös elämään yleisestikin liittyvä lähtökohta.

3 § Määritelmät

Lain kohdassa määritellyt asiat ovat selkeitä. Lisäksi on tärkeää, että osallisuus sekä sukupolvien välinen vuorovaikutus korostuvat määritelmässä. Liitto kuitenkin haluaa huomauttaa ikämääritelmän muutoksesta, että esityksen perusteluista käy hyvin heikosti ilmi, mitä kyseisellä muutoksella tavoitellaan. Sillä ei esityksen mukaan tule olemaan kustannusvaikutuksia, vaan muutos on tarkoitus toteuttaa kustannusneutraalisti.

7-vuotiaille tarjotaan hyvin harvoin nuorisolain piiriin kuuluvia palveluita. Palveluiden kohdentaminen alkaa yleisesti ottaen 12-13-vuotiaista nuorista. Tällöin olisi tärkeää, että esityksen perusteluissa tuotaisiin ilmi, mille ikäryhmälle mitkään palvelut ovat tarkoitettuja, koska nykyisenlainen järjestelmä johtaa nuorten epätasa-arvoiseen kohteluun asuinkunnasta riippuen. Tämä ei voi olla uudistuksen tavoitetila vaan tavoitetilan on oltava nuorten yhdenvertaisuuden varmistaminen nuorisolain piiriin kuuluvien palveluiden osalta.

Lausunto nuorisolain uudistuksesta
30.11.2015

4 § Valtion vastuu

Tarkistettu säännös on ehdottoman tarpeellinen. Erityisesti liitto kannattaa lain kolmannessa momentissa mainittua yhteistyövelvoitetta kuntien ja nuorisojärjestöjen sekä nuorten kanssa. Liitto esittääkin, että ehdotetussa pykälässä velvoitettaisiin valtio vahvemmin toimimaan yhteistyössä em. tahojen kanssa. Tällöin momentin virke voisi olla muotoiltu seuraavasti: "Valtion tulee tehtävää hoitaessaan olla yhteistyössä kuntien, nuorisolan järjestöjen ja muiden yhteisöjen sekä nuorten kanssa." Näin momentista poistettaisiin ilmaisu "tarpeen mukaan", joka on hyvin epämääräinen ja tällöin jättää liikaa harkintavaltaa puhtaasti viranomaiselle.

Edellä esitetyksi uusi momentti vastaisi paremmin perustuslain säädöksiä kuten myös Suomea koskevia kansainvälisiä velvoitteita kuten lapsen oikeuksien sopimusta.

5 § Valtion nuorisopolitiikan ohjelma

Nuorisopolitiikan kehittämisohjelman muuttaminen nuorisopolitiikan ohjelmaksi on hyvä uudistus. Olisi kuitenkin hyvä, että esityksen perusteluissa olisi vielä selkeämmin ilmaistuna se, että kyseessä on valtakunnan nuorisopolitiikkaa ohjaava strateginen ohjelma, jonka tarkoituksena on luoda strategiset puitteet valtioneuvoston ja ministeriöiden lainsäädäntöhankkeille. On tärkeää, että ohjelman hyväksyy juuri valtioneuvosto. Tätä liitto perustelee erityisesti sillä, että tällöin ohjelmasta saataisiin aidosti poikkihallinnollinen ja maan poliittinen johto nostaisi nuorisopolitiikan keskeiseen asemaan. Nuorten syrjäytymisestä ja työttömyydestä on viime vuosina puhuttu paljon ja onkin tärkeää, että juuri nuorisopolitiikka ja siihen kuuluvat politiikan osa-alueet nousevat valtioneuvostossa strategisesti merkittäväksi osa-alueeksi.

Lisäksi olisi hyvä, että mainittaisiin velvollisuus saattaa arviointi kerran vaalikauden aikana tiedoksi eduskunnalle ja tällöin käytäisiin myös nuorisopoliittinen keskustelu.

On myös hieman kyseenalaista, että sama instanssi (opetus- ja kulttuuriministeriö) sekä valmistelee nuorisopolitiikan ohjelman että myös arvioi sen toteutumista. Hyvän hallinnon mukaisesti arviointi ja valmistelu on erotettu toisistaan.

Lisäksi yksityiskohtaisissa perusteluissa voitaisiin nostaa esille myös nuorten kuuleminen nuorisovaltuustojen kautta. Vuosittain voitaisiin järjestää nuorisovaltuustojen tapaaminen, jota voitaisiin neljän vuoden välein hyödyntää nuorisopolitiikan ohjelman valmistelussa.

6 § Valtion nuorisoneuvosto

Liitto näkee uuden pykälän selkeämmäksi ja paremmin nuorisosiain neuvottelukunnan tehtäviä vastaaviksi kuin nykyisen sääntelyn. Erityisen tärkeää on huomioida eri toimijoiden laaja-alainen edustus nuorisoneuvostossa. Toiminnan avoimuuteen on kiinnitettävä entistä vahvemmin huomiota.

Lausunto nuorisolain uudistuksesta
30.11.2015

7 § Avustustoimikunta

Liitto näkee nykyisen sääntelyn parempana kuin työryhmän ehdottaman muutoksen. Nykyisellään toimikunta tekee esityksen avustusten jaosta, mutta ehdotetun säännöksen mukaisesti se antaisi vain lausunnon. Tällä on selkeästi toimikunnan toimivaltaa kaventava vaikutus eikä tämä ole suotava kehityssuunta. On tärkeää, että asetettavilla asiantuntijaelimillä on oikeaa valtaa, jota he voivat käyttää.

Avustustoimikunnan toiminnasta on tehtävä entistä avoimempaa. Tällä hetkellä avustuskriteeristö ja raportointi eivät ole kulkeneet käsi kädessä. On tärkeää, että toiminta on läpinäkyvää ja avustuspäätökset perustellaan asianmukaisella ja hallintolain sääntelemällä tavalla.

8 § Kunnan vastuu

Liitto esittää saman huomautuksensa yhteistyön velvoittavuudesta kuin aiemmin pykälässä koskien valtion vastuuta. Yhteistyöveloitteen on oltava todellinen eikä siinä saa antaa kunnille liian suurta harkintamarginaalia, koska tämä voi johtaa hyvin epätasa-arvoiseen kohteluun eri kuntien osalta. Tällä voi olla heikentäviä vaikutuksia erityisesti nuorten yhdenvertaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kannalta.

Liitto haluaa huomauttaa, että on hyvin outoa, että ehdotetussa laissa ainoastaan kaksi nuorisotyön muotoa on nostettu yli muiden: etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta. Ehdotetun lain 8 §:ään on lisättävä tarkempi kuvaus siitä, mitä nuorisotyön muotoja kunnissa voidaan ja tulee toteuttaa. Tällä hetkellä kun laki on ns. puitelaki voi faktinen tilanne kunnissa johtaa siihen, että nuoret saavat hyvin eriarvoisesti nuorisolain piiriin kuuluvia palveluita. Erityisesti olisi nostettava nuorten kansalaistoiminta sekä aktiivisen kansalaisuuden tukeminen, nuorisotyön kasvatuksellinen näkökulma sekä koulu-nuorisotyö-yhteistyön muodot. On myös huomioitava lain tasolla digitalisaation vaikutukset, koska nuorisotyö ei ole enää vaan staattista tilatoimintaa. Hallituksen esitys myös liiaksi korostaa ns. korjaavia nuorisotyön muotoja ennaltaehkäisevän toiminnan sijasta. Tämä ei ole perusteltua, sillä ennaltaehkäisevät palvelut on todettu inhimillisemmiksi nuorten saaman kohtelun osalta, mutta myös kustannustehokkaammiksi.

9 § Monialainen yhteistyö

Ehdotetun pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”Verkoston tai vastaavan yhteistyöryhmän kohderyhmänä olisivat kaikki kunnassa asuvat nuoret eikä verkosto tai ryhmä käsittelisi yksittäistä nuorta koskivia asioita.” Liitto katsookin, että tämä edesauttaa sitä, että verkostossa on oltava edustettuina myös kunnan nuoret ja esittääkin, että yksityiskohtaisiin perusteluihin lisätään velvoite valita edustaja ryhmään myös kuntalain 26 §:ssä tarkoitetun nuorisovaltuuston tai vastaavan vaikuttajaryhmän kautta.

Tällä lisäyksellä varmistetaan se, että kokemusasiantuntijoita hyödynnetään nuorisotyön kehittämisessä. Ei ole perusteltua jättää nuoria pois yhteistyöverkostossa, sillä heillä on kuitenkin paras asiantuntijuus oman ja ikätovereidensa tilanteesta ja ollessaan palveluiden kohteita he voivat myös arvioida niiden toteutumista.

Liitto näkee, että jo voimassa olevan lain 8 §:n sekä ehdotetun 22 §:n hengen mukaista on, että esitykseen lisätään velvoite nuorten edustuksen varmistamiseksi yhteistyöverkostossa.

Lausunto nuorisolain uudistuksesta
30.11.2015

15-21 §:t koskien valtionosuutta

Liitto näkee tärkeänä, että nuorisjärjestöille, nuorisotyötä tekeville järjestöille, osaamiskeskuksille sekä nuorisokeskuksille myönnettävien avustusten osalta ministeriön toiminta on avointa ja läpinäkyvää.

Valtioavustuksen yhtenä kriteerinä on oltava nuorten osallisuus toiminnassa. Tämä on ensiarvoisen tärkeää, koska avustus on tarkoitettu juuri nuorisolain alaiseen toimintaan. Rahoituksen tulee osaltaan toteuttaa lain tavoitteita, joissa korostuu nuorten osallisuus.

Liitto toivoo myös huomioitavan, millä tavalla esimerkiksi osaamiskeskusten osalta rahoitusjärjestelmän kierto taataan, jottei juuruteta tiettyjä toimijoita erillismomentin piiriin. On tärkeää, että järjestöillä tai sen osilla on mahdollista kohota myös osaamiskeskuksiksi ja tästä johtuen liitto katsookin, että ns. exit-pykälän ottaminen uudistettavaan lakiin koskien rahoitusjärjestelmästä poistamista on hyvä lisäys.

Rahoituksen on oltava ennakoitavaa ja lisittävä oikeusvarmuutta. Tästä johtuen uuden lain pohjalta on laadittava selkeä kriteeristö ja raportointijärjestelmä, jotta se kohtelee erikokoisia ja eri alojen toimijoita tasapuolisesti edistäen parhaalla mahdollisella tavalla avustusten kohdentumista nuorisolan toimintaan.

22 § Nuorten osallistuminen, vaikuttaminen ja kuuleminen

HE-luonnos on osallisuuden osalta puutteellinen. Esimerkiksi viittaus liittomme tutkimukseen on asenteellinen. Tutkimuksemme mukaan suurimpana haasteena on nuorisovaltuuston aseointi kunnassa, koska nuorisovaltuustot joutuvat perustelemaan omaa olemassa oloaan, mikä kielii päättäjien ja virkamiesten asenteista nuoria kohtaan. Tämä kuitenkin korjaantuu juuri uudistetun kuntalain 26 §:n avulla.

On hyvin kummallista, miten uusi 22 § koskisi 0-6-vuotiaita, mutta muilta osin (esim. yhdenvertaisuuden edistäminen) ei koske.

Nuorten osallisuuden osalta perustelut ovat todella asenteellisia. Koko ajan mainitaan, että nuorisovaltuustot eivät riitä, mutta kuitenkin lakiin ei ehdoteta mitään uutta vaan vanha säännös pysyy lähes staattisesti voimassa. Nuorten osallisuuden pykälä-määrittelyssä tulisi ottaa huomioon kuntalain 26 § ja erityisesti sen toinen momentti, jossa on erinomaisesti määritelty lainsäädännöllisesti, missä asioissa nuoria on kuultava. Tämä tulee ottaa myös nuorisolakiin, koska nykyisellään kirjaus ei velvoita eikä edes kehota toimiin kunta-, alue- ja valtakunnantason osalta.

Osallisuus-kirjauksessa on perusteluissa pystyttävä viittaamaan myös tulevaan SOTE- ja itsehallintouudistukseen, koska ne muuttavat kunnan toimintaympäristöä sekä nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia niin merkittävästi, että on pakko pystyä myös ennakoimaan nuorten osallisuuden muutoksia tältä osin.

Hallituksen esityksen perustelut eivät pelkistetysti tuo mitään muutosta tai selkeytystä nykytilaan ja niiltä osin muutosehdotus on hyvin turha. Ko. kohtaa tulee terävöittää ja velvoittavuutta kuntien, aluehallinnon, valtion

Lausunto nuorisolain uudistuksesta
30.11.2015

sekä järjestöjen ja muiden alan toimijoiden osalta vahvistaa. Osallisuuden ja vaikuttavuuden tulee olla rahoituksen keskeisiä periaatteita.

Liitto ehdottaa, että pykälä voisi kuulua seuraavasti:

22 § Nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen

Nuorilla on oikeus osallistua paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Nuorten osallistumiseen on varattava riittävät ohjaus-, toiminta- ja työntekijä-resurssit valtion ja kunnan talousarvioissa.

Nuorille on annettava mahdollisuus vaikuttaa eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on vaikutusta nuorisotyötä- tai -politiikkaa koskeviin asioihin (laajasti ymmärrettyinä). Nuoret tulee ottaa mukaan lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen.

Nuorten mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa nuorisovaltuustossa tai vastaavassa nuorten vaikuttajaryhmässä säädetään kuntalain (410/2015) 26 §:ssä.

Tämän osalta HE-perusteluissa voitaisiin mainita monipuoliset kuulemisen välineet, kuten nuorisovaltuusto, verkkodemokratia, ad hoc -tilaisuudet sekä työryhmäjäsenyydet mm. valtionhallinnon työryhmissä ja toimielimissä. Tällä hetkellä lista ei ole kattava.

Muuta

Esityksen perusteluissa annetaan ymmärtää, että kyseessä on ollut avoin ja osallistava valmisteluprosessi. Tosiasiallisesti tilanne ei ole ollut liiton mielestä sellainen, kun esityksessä annetaan ymmärtää.

Ensiksi on todettava, että lakia valmistelevaan asetetussa työryhmässä ei ole ollut edustettuina nuoria, ei työryhmän varsinaisina jäseninä, muttei myöskään asiantuntijaroolissa edustettuna. Tämä on liiton mielestä valitettavaa ja indikoi vahvasti sitä, että valtionhallinnossa ei ole riittävästi tahtotilaa nuorten aitoon osallistamiseen lakia valmisteltaessa. Työryhmässä ei ole ollut asiantuntijoina nuoria. Lakia valmisteleva työryhmä koostuu pelkästään virkamiehistä sekä kolmen tahon edustajista, joista yksikään ei ole varsinaisesti nuorten edustus. Tämä on nykyisen lain 8 §:n hengen vastaista ja osoittaa suurta harkitsemattomuutta.

Toisekseen verkkosivuilla ollut materiaali on ollut päivittämätöntä. Google Drivessä ei ole ollut työryhmän muistioita kuin vasta monien kuukausien jälkeen kokouksesta. Tälläkään hetkellä uusimpia työryhmämuistioita ei ole ollut ministeriön sivuilla. Näin ollen prosessin edetessä vaikuttaminen on ollut haastavaa, jollei mahdollonta.

Kuulemistilaisuudet järjestöille olivat hyviä, mutta valitettavasti kohdennettua kuulemista nuorten osalta ei edes suunniteltu. Kuuleminen olisi voitu suunnitella yhteistyössä alueen nuorisovaltuustojen kanssa. Aluehallin-

Lausunto nuorisolain uudistuksesta
30.11.2015

toviranomaisten järjestämiin aluetilaisuuksiin kutsuttiin henkilöitä kunnan hallinnon kautta ja tilaisuuksissa oli pääasiallisesti osallistujina nuorisotyötä tekevät aikuiset eivätkä nuoret itse. Lisäksi järjestöiltä oltaisiin voitu pyytää lausuntoja jo aiemmin kuin vasta HE-luonnoksen luovutuksen jälkeen. Esitys olisi voinut olla esimerkiksi Otakantaa-sivustolla kommentoitavana.

Helsingissä 30. marraskuuta 2015

Santeri Lohi
puheenjohtaja

Verna Castrén
pääsihteeri